REVISTA

PER QUÈ?

Per què hem arribat fins aquí?

OCTUBRE 2017

Dos-cents anys d'història per explicar la crisi entre Catalunya i Espanya

L'anomenat conflicte –o més aviat seria més correcte parlar de dialèctica– "nacional" entre Catalunya i Espanya, ha marcat el conjunt de la història contemporània de l'estat espanyol, encara que amb intensitat i desenllaços diferents segons les etapes i les conjuntures.

Paola Lo Cascio (*)

Els nacionalismes tal i com els entenem avui en dia són un producte de la contemporaneïtat. És a dir no existeixen des de sempre. Al contrari comencen a emergir amb la fi de l'Antic Règim i es desenvolupen arreu al llarg del segle XIX. La raó d'això és que les identitats nacionals compleixen amb la funció de proporcionar un sentit de comunitat nou en un moment de canvi, quan les lleialtats i les fidelitats anteriors es trenquen.

El cas espanyol i català no són pas una excepció, tot i que sí un cas un tant particular. El modern nacionalisme espanyol de fet arrenca amb la Guerra del Francès i té el seu punt àlgid en la Constitució de Cadis de 1812, que significà –amb tots els límits que podia tenir-, l'aposta de la creació d'un projecte polític modernitzador. En aquest projecte les elits catalanes s'implicaren amb força, i ho feren al llarg de tot el segle XIX no considerant-ho incompatible amb el ressorgiment cultural e identitari començat amb la Renaixença a la dècada dels 40. Fins i tot en les seves dues declinacions conservadores i progressistes, el naixent nacionalisme català s'articula buscant aliances o bé amb el carlisme o bé amb el republicanisme federal espanyol, al punt de que "catalanistes" destacats juguen paper importants en la Revolució de 1868 i en la Primera República.

La Restauració borbònica i sobretot les dificultats de l'estat espanyol de configurar-se com a un projecte atractiu política i econòmicament per les elits catalanes – especialment després del desastre de 1898 -, decanten una part del catalanisme a buscar vies pròpies. És en aquest marc que neix al 1901 el primer partit pròpiament catalanista, la Lliga Regionalista d'Enric Prat de la Riba i Francesc Cambó. Es tractava d'un partit independentista? No. Era un partit monàrquic i conservador que tenia el propòsit de lluitar per l'autonomia catalana dins l'Estat espanyol. Malgrat el seu caràcter dretà des d'un punt de vista ideològic –els seus sectors socials de referència eren la burgesia industrial i els terratinents-, tenia un funcionament modern com a partit (va ser per exemple el primer en tenir un diari propi) i una concepció en certa manera actualitzada de la dinàmica de funcionament de una societat industrial com era en aquell moment la catalana.

Prat de la Riba (a dalt) i els membres de la ponència que va fixar les bases de la Mancomunitat de Catalunya

Neix la Mancomunitat de Catalunya

La culminació dels esforços polítics fets en aquella primera etapa d'existència va ser la construcció de la Mancomunitat de Catalunya al 1913, una institució que agrupava les funcions de les quatre diputacions provincials catalanes. No es tractava pas d'una institució d'autogovern com la coneixem avui ja que ni tenia les competències de les comunitats autònomes ni, sobretot, disposava d'un parlament elegit per la ciutadania que pogués legislar. Tot i així, i fins a la seva supressió durant la Dictadura de Primo de Rivera, al 1925 desenvolupà una tasca important en molts camps, que van des de l'educació fins a les infraestructures. Dit en d'altres paraules, va constituir-se com la forma d'institucionalització dels interessos catalans (o millor dit dels interessos burgesos catalans, de la mateixa manera que els governs estatals reflectien els interessos dels sectors dominants en el conjunt d'Espanya) durant una etapa significativa.

La I Guerra Mundial, malgrat que Espanya no hi participés, tindria un impacte important i les seves derivades acabarien influint també en les relacions entre Catalunya i Espanya. Com és sabut al 1917 s'obriria una crisi social i política sense precedents a l'estat espanyol que marcaria el començament de la fallida definitiva del sistema de la Restauració. En aquest marc de canvi de cicle tornaria a aparèixer la qüestió catalana en el moment en què diferents forces polítiques catalanistes –de dretes i d'esquerres- protagonitzarien una llarga campanya per a la obtenció d'un estatut d'autonomia que finalment no s'aconseguiria. Vindrien anys més foscos: davant de l'etapa de confrontació social seguida a la guerra i que es perllongaria fins al 1923, fou la mateixa Lliga Regionalista a demanar la intervenció de l'exèrcit per a restablir l'ordre i afavorir la implantació de la Dictadura de Primo de Rivera. Poc després el nou règim suprimiria la Mancomunitat i posaria en marxa tota una legislació de clara inspiració centralista i homogeneïtzadora.

Ciutadans de Barcelona celebren la proclamació de la República, l'any 1931

La República reobre la 'qüestió catalana'

La qüestió catalana es tornaria a obrir a les portes de la República, aquest cop amb una hegemonia totalment diferent. La Lliga, considerada responsable de la Dictadura de Primo de Rivera perdria la seva capacitat aglutinadora, mentre que s'afirmava un nou catalanisme popular difós, que quallaria al 1931 en torn a un nou partit catalanista i republicà, Esquerra Republicana de Catalunya. Ho faria ja a partir de les eleccions municipals que donarien peu a la abdicació del Rei i a la proclamació de la República, a l'abril. En un primer moment, Francesc Macià, màxim dirigent de ERC proclamaria la República Catalana com a estat dins de la Confederació Ibèrica. El gest de Macià precipità la negociació amb el govern provisional de l'estat i finalment desembocà en la redacció d'un estatut d'autonomia que preveia la construcció d'una nova institució d'autogovern –aquest cop sí amb un parlament i capacitat legislativa- que recuperaria el nom tradicional de Generalitat de Catalunya.

En el cas de l'estatut de Núria (de la població on es va redactar), la tramitació va ser complicada perquè el projecte va ser redactat per a una ponència i aprovat per la població en referèndum abans de ser tramitat en les Corts. En aquella circumstància doncs, una cambra legislativa estatal va modificar "a posteriori", un text sobre el que la població ja s'havia pronunciat. El debat en les Corts entre el gener i l'abril de 1932 va ser molt intens, al mig d'una campanya duríssima de la dreta espanyola i també de l'oposició d'intel·lectuals liberals importants com ara Unamuno o el mateix Ortega y Gasset.

Efectivament el text fou "adequat" a la lletra de la Constitució Republicana, disminuint el seu abast i deixant enrere una sèrie de competències. Tot i així va significar la conquesta d'un nivell d'autogovern molt significatiu, que incloïa, per exemple, les competències en matèria de justícia o d'ordre públic. En moment de canvi, doncs, la qüestió catalana s'havia transformat en una faceta de la democratització i modernització de l'estat espanyol: Catalunya –"regió autònoma", tal i com la definia la mateixa constitució de 1931-, esdevenia un dels poders legislatius de la nova República espanyola, sobre la base d'un esquema que inaugurava el paradigma de les sobiranies compartides.

La vida de la Generalitat republicana –que quedaria ininterrompudament sota control d'ERC-, en època de pau fou fecunda però agitada. Si és cert que es posaren en marxa tota una sèrie de modernitzacions en diferents camps com l'escola, l'ordenació territorial interna o les polítiques de treball és veritat també que sobretot a partir de la victòria de les dretes en les eleccions de 1933 els conflictes competencials amb l'estat experimentaren un augment important. Fou així en el cas de la anomenada "llei de contractes de conreu", aprovada pel parlament al 1934, amb l'objectiu de substituir l'antic contracte de rabassa morta, protegir els camperols i proveir-los de terres. La llei –que tocava els interessos de la gran propietat agrícola reunits en torn al l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI), fou recorreguda per la Lliga davant del Tribunal de Garanties Constitucionals, que finalment l'anul·là.

El 6 d'Octubre i els aires de revolució

Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya

Dins del marc d'aquest conflicte s'insereix també la crisi més dura entre les institucions catalanes i estatals durant la Segona República. El conflicte sobre la llei portà les dimissions del president del govern espanyol Samper i la seva substitució pel radical Alejandro Lerroux que obrí la participació en el govern a ministres de la CEDA de Gil Robles. Molts llegiren aquest gest com l'antesala d'una involució de tipus feixista. Així ho féu el PSOE que cridà a la vaga i el mateix president Lluís Companys que proclamà, el 6 d'octubre del 1934, amb aquestes paraules l'Estat Català dins de la República Federal Espanyola:

«En aquesta hora solemne, en nom del poble i del Parlament, el Govern que presideixo assumeix totes les facultats del Poder a Catalunya, proclama l'Estat Català de la República Federal Espanyola i en restablir i fortificar la relació amb els dirigents de la protesta general contra el feixisme, els invita a establir a Catalunya el Govern Provisional de la República, que trobarà en el nostre poble català el més generós impuls de fraternitat en el comú anhel d'edificar una República Federal lliure i magnífica".

El moviment de vaga tingué ressò revolucionari a Astúries, mentre que a Catalunya, la manca d'implicació dels sindicats anarquistes féu fallir el moviment. En ambdós casos la repressió fou ferotge. I en el cas català es traduí també en la suspensió de la Generalitat i en l'empresonament de tot el govern. La normalitat democràtica tornaria, encara que durant poc de temps, amb les eleccions del febrer de 1936 i la victòria del Front d'Esquerres. Pocs mesos després esclataria la Guerra Civil.

Imatges de la Guerra Civil espanyola (1936-1939)

La Guerra Civil i la llarga nit franquista

Durant el conflicte –quedant Catalunya durant bona part del temps en la rereguarda republicana- la Generalitat va haver-se de disputar el control del marc polític i operatiu sobretot amb el nou poder sorgit al caliu dels moviments revolucionaris del juliol. Tornaria a reconquistar-lo (o millor dit el compartiria) entre l'estiu i la tardor de 1936, tot i que els conflictes interns al front republicà que culminaren en els fets de maig obligaren Companys a demanar la intervenció del govern central per a garantir l'ordre públic, que es traduí en una objectiva retallada de competències.

L'entrada de les tropes franquistes a Lleida a l'abril de 1938 –quan l'exèrcit d'ocupació derogà formalment l'estatut de Núria– anticiparia la crua realitat que viuria el país després de la guerra. A partir del febrer de 1939 el franquisme es va comprometre a destruir les institucions d'autogovern i reprimir qualsevol expressió d'identitat col·lectiva dels catalans que no fos merament folklòrica. Tanmateix, en la llarga nit franquista la reivindicació del restabliment de l'autogovern fou una dels eixos de la lluita antifranquista. Com és sabut, el lema dels quatre punts de l'Assemblea de Catalunya eren, llibertat, amnistia, estatut d'autonomia i coordinació amb la resta dels pobles de l'estat en la lluita.

I la "qüestió catalana" tornà a ser un element fonamental del procés de canvi democràtic a Espanya. Amb les mobilitzacions des de principi dels anys 70 i sobretot, a partir de les eleccions de 1977, quan el 85% de les candidatures que obtingueren representació demanava el restabliment de la Generalitat. També s'ha de recordar com en aquelles eleccions es visualitzà una forta hegemonia de les esquerres i probablement fou aquest element el que va donar una resolució ràpida i en certa manera rocambolesca a la situació.

El president del Govern espanyol, Adolfo Suárez, contra tota previsió facilità el retorn del President Tarradellas a la tardor de 1977 –abans de l'aprovació de la Constitució-: el detall important és que va permetre el seu retorn com a President de la Generalitat, l'únic acte de ruptura legal de tota la transició. La idea era afavorir l'encarrilament d'unes institucions d'autogovern catalanes sense que aquestes fossin hegemonitzades per les esquerres, amb un govern d'unitat presidit pel mateix Tarradellas. Més endavant una comissió de vint diputats catalans a Corts redactaria l'estatut de Sau, i aquesta vegada –tenint present allò que havia passat a l'època de la República- la seva tramitació a les corts es faria un cop aprovada la Constitució i el text que es sotmetria al vot popular (al novembre de 1979), seria el definitiu.

Probablement per això les vicissituds de l'estatut de 2006 (que pretenia reformar el de Sau), tenen una part important en l'explicació del conflicte que finalment ha derivat en l'1 d'octubre. Aquell procés s'havia fet respectant la seqüència prevista per la Constitució: primer el parlament català, després les Corts i finalment el vot popular. En el moment en que es produeix la sentència del Tribunal Constitucional al 2010 i s'afegeix, de facto, un últim pas de la seqüència que altera allò que la ciutadania catalana havia votat es genera una ferida democràtica que acaba fent trontollar tot el sistema de garanties imaginat per la Constitució de 1978.

(*) Paola Lo Cascio

Paola Lo Cascio (Roma, 1978) és historiadora i politòloga. Es doctorà en història contemporània per la Universitat de Barcelona, es va llicenciar en ciències polítiques a la Universitat de La Sapienza. Es professora del Departament d'Història Contemporània de la UB. És autora de múltiples llibres, sola o amb col·laboració amb altres autors: Nacionalisme i autogovern; El espacio nacionalista e independentista, La responsabilità fascista nei bombardamenti durante la guerra civile: Feixisme i antifeixisme des de la Guerra Civil fins a la Transició. La Guerra Civile Spagnola. Una Storia del Novecento.

L’1 d’Octubre, o la dura recerca de la veritat

Un anàlisi complet i rigorós només pot fer-se amb la perspectiva del temps i la distància de les emocions. I res d’això ho tenim ara. Estem impactats per la repressió policial. Indignats. Però encara tenim montes més preguntes que respostes

Víctor Saura (*)

El primer que has d’entendre sobre el que ha passat aquests dies és que tot el que et pugui explicar jo, o qualsevol altre, serà només una interpretació personal, parcial i provisional. No és la veritat ni de bon tros. A hores d’ara, cap analista honest no pot fer una lectura completa i categòrica dels fets, senzillament perquè el llibre encara s’està escrivint. Som a mig recorregut. Un anàlisi complet i rigorós només pot fer-se amb la perspectiva del temps i la distància de les emocions. I res d’això ho tenim ara.

Els historiadors analitzen un fet històric fixant-se en les causes que el van originar i les conseqüències que va tenir. És això el que ens permet comprendre’l veritablement: quins factors van ocasionar que s’arribés a un punt determinat, què va succeir aleshores, i què va desencadenar allò. Si considerem els fets del diumenge 1 d’octubre com aquest punt determinat podrem començar a explorar com es va arribar fins aquí, però novament cal insistir en la necessitat de considerar tot anàlisi provisional. Com som a mitja pel·lícula, i la interpretació que en facin avui els periodistes, que serà molt variada segons la seva ideologia, pot no coincidir amb la que d’aquí uns anys en facin els historiadors, que també serà variada segons la seva ideologia, però aquests segons tindran molta més informació i sobretot podran emetre el seu judici havent conegut les conseqüències i no només les causes.

L'hora del pensament crític

Situem-nos, doncs, en els fets del diumenge 1 d'octubre. Com vam arribar-hi? Per què una part molt important de la societat catalana va reaccionar parapetant-se en els col·legis electorals? Per què es van registrar les càrregues policials contra la població que només volia dipositar una papereta en una urna? Aquestes són preguntes que ens podem formular i intentar respondre avui, ja que concerneixen només a la part de les causes. En canvi, no tenim encara resposta a preguntes com: estava justificat que el Govern de Catalunya tirés endavant el referèndum malgrat que coneixia la prohibició explícita dictada per part del Tribunal Constitucional? Va fer bé el Govern espanyol tractant d'impedir-lo a garrotades? Va reaccionar encertadament el rei quan dos dies després de l'1 d'octubre es va adreçar a la població amb un discurs gens conciliador?

Anem a les primeres preguntes, les que es poden intentar respondre. Aquí partim d'un malestar latent, i creixent, en un ampli sector de la societat catalana, cada cop més convençuda que les autoritats espanyoles busquen la prosperitat d'unes regions a costa de perjudicar unes altres, i que no mostren cap respecte per la personalitat i identitat del sentiment nacional català. Tenen raó de pensar-ho? Això ja seria motiu d'un altre anàlisi; la qüestió aquí és que, segons totes les enquestes d'opinió, el percentatge de catalans que es considera independentista ha crescut moltíssim en els darrers anys, fins apropar-se a pràcticament la meitat de la població. L'any 2007 l'aleshores president de la Generalitat, José Montilla, va alertar sobre el "risc de desafecció" de la societat catalana envers Espanya. Ningú fora de Catalunya se'l va prendre seriosament, i el temps li ha acabat donant la raó.

Aquest sector important de la població s'ha anat articulant i organitzant al llarg dels darrers anys, i s'ha conjurat per assolir els seus objectius, davant la passivitat de les autoritats espanyoles, que no semblen haver interpretat correctament la dimensió que anava agafant el fenomen. Des del meu punt de vista, aquesta passivitat queda ben il·lustrada pel fracàs dels serveis policials espanyols en el seu intent de fer trontollar els preparatius electorals. Ni una sola urna van ser capaços d'interceptar fins el diumenge! I això que la policia es va passar setmanes buscant-les. Què vol dir això? Que ni tan sols s'havien molestat a infiltrar agents secrets als moviments independentistes –com sí ho feien anys enrere als terroristes– perquè en el fons no li havien donat massa importància al fenomen independentista català.

La dinàmica de l'acció-reacció

És possible que, fruit d'una certa arrogància, les autoritats espanyoles no esperessin mai que el "desafiament" (així n'han dit sempre) arribés tan lluny. Per confirmar aquesta hipòtesi podríem recuperar algunes de les declaracions dels seus representants en els mesos previs a l'1 d'octubre, a fi de veure si la seva previsió era que en algun moment el bloc independentista s'esquerdaria o faria marxa enrere. Que tot el que venien anunciant que farien eren "bravuconadas", per usar un terme molt propi dels columnistes madrilenys. El que està clar és que el bloc

independentista va seguir endavant amb el seu full de ruta fins i tot en el moment inevitable en què va haver de saltar-se la llei espanyola, que per descomptat no preveu que una part del seu territori pugui decidir sortir-ne i constituir-se en un nou Estat.

Aquest error de previsió, si és que el considerem així, explica dues coses elementals. La primera és que el poder central no es va esforçar mai a dissenyar una estratègia de seducció adreçada a aquells segments de la població catalana més susceptibles d'abandonar l'independentisme i retornar a l'autonomisme. O que quan es va intentar es va fer tard i malament. En podria ser una mostra el fet que fins fa només uns mesos RTVE no ha decidit potenciar la seva programació en català, que tenia totalment abandonada. Si ho hagués fet molt abans, potser hauria pogut contrarestar el discurs del malestar, que alguns podran trobar molt real i d'altres molt exagerat, però que en tot cas és avui hegemònic entre els mitjans d'àmbit català, i que per tant ha quallat en bona part de l'opinió catalana.

L'altre conseqüència directa d'aquesta falta de previsió és el mateix operatiu policial amb què es va intentar impedir la jornada electoral de diumenge. Encara no ha aparegut cap expert que hagi analitzat la seva planificació i execució des d'un punt de vista estrictament tècnic, però el dia que ho faci possiblement descrigui els mil-i-un errors comesos, i darrera d'aquesta improvisació i mala planificació, sumada a la inesperada fermesa de la resposta popular, es troben la brutalitat de les càrregues que vam veure diumenge. També entre les forces de l'ordre va regnar el caos: alguns comandos van intentar obrir-se pas amb empentes, d'altres a cops de porra.

Per últim, el pitjor error de les autoritats espanyoles es troba en la seva nul·la estratègia de comunicació. Mentre els independentistes estaven perfectament preparats per difondre als quatre vents el més mínim abús policial, les autoritats espanyoles semblaven haver oblidat que avui dia tothom porta una càmera de vídeo a la butxaca. Potser fa deu o quinze anys hauríem vist només les càrregues dels punts més concorreguts, allà on arribessin les càmeres de televisió, però avui hem vist aquestes i moltes més gràcies als mòbils de la gent, i no és una càrrega, sinó la suma de moltes, la que ha donat aquesta imatge de brutalitat que ha situat el Govern en una situació molt incòmoda respecte als seus socis europeus.

No sé si he aconseguit aclarir-te res o encara t'ho he embolicat més. Queda't amb la idea que si això ho hagués escrit un altre potser s'hauria detingut més a detallar-te els aspectes que impossibiliten que la votació de diumenge pugui ser considerada un referèndum, o potser un altre hauria centrat a en les víctimes greus causades pels cops de porra i les mostres de condemna que s'han sentit aquests dies des de diferents instàncies mundials. Però cadascú té la seva mirada sobre les coses i d'altres les poden trobar cabdals. Però tu has de tenir la teva pròpia mirada, i per això l'únic que et puc aconsellar és que beguis de moltes fonts d'informació, quantes més millor, i que no perdis mai de vista que en cap d'elles no trobaràs la veritat, sinó a tot estirar alguna cosa que s'hi acosti.

(*) **Víctor Saura** ***és periodista***

Fotos: Sandra Lázaro

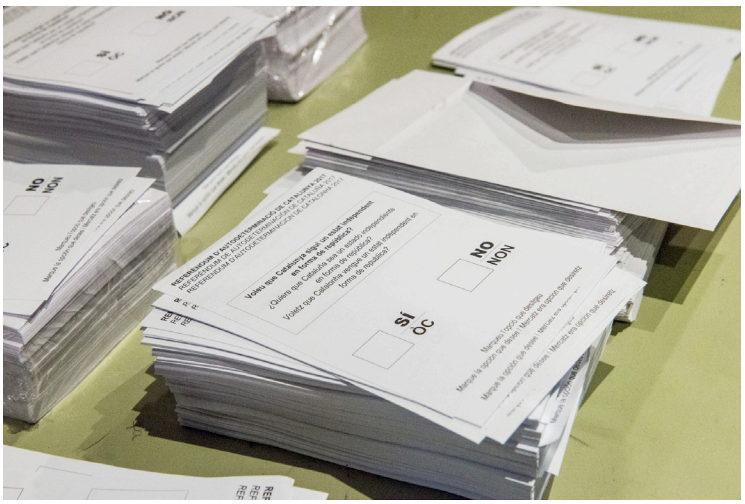

Fotos: Sandra Lázaro

Fotos: Robert Bonet

La força bruta de les imatges

Els plànols reiterats de suma violència a càrrec de guàrdies civils i policies nacionals contra pacífics votants parlen per si sols, marquen una conducta i una jornada. Però atenció: no s´hi val a quedar-se a la superfície dels cops de porra reduint la notícia del dia a la violència, ja que oblidaríem els subjectes polítics de fons, la qüestió

Ramon Miravitllas (*)

Una sola fotografia no pot explicar una realitat i una història tampoc pot descriure del tot un conflicte. La tromba d'imatges que l'1-O va inundar els mitjans de comunicació i els mitjans de compartir coses, les xarxes, pot explicar prou el que va passar a Catalunya? Gairebé. Per què? Els periodistes sabem o hauríem de saber que la realitat sencera és inabastable i que sovint la veritat està manipulada per intermediaris o per nosaltres mateixos, que som el nostre principal enemic quan idealitzem els fets i ens convertim en propagandistes o jutges. Massa vegades la primera víctima d'una situació violenta és la veritat.

Al llarg de l'intent de culminar un referèndum normalitzat ens van envair les estampes de membres de la seguretat de l'Estat extralimitant-se en la força per impedir votacions. Res de nou en un món on fins els dibuixos animats ensenyen que la violència soluciona conflictes, on la seguretat es menja la llibertat i on cada dia retransmetem les nostres vides: transmetem el que captem. ¿Aquesta visió òptica és la realitat? Un fragment d'ella sense depurar, en el millor cas. Tots podem informar i ser informats al paradís digital; espiar i ser espiats. Som tots periodistes? No, els tsunamis d'imatges, estàtiques o en seqüència, suposen d'entrada una sobreinformació dispersa que satura i ens fa difícil descobrir la totalitat d'angles. Si qui les fa anar és aliè a l'ofici de comunicar, corren el perill de ser inconnexes, estar saltejades de judicis de valor, sentimentalismes, cops d'efecte i signes de cabreig.

¿Podem ser neutrals davant la injustícia evident i repetida de gent gran ensangonada per robocops en versió d'aquí? Per descomptat que no, siguem reporters o cambrers, però únicament el rigor d'un professional sabrà dotar els fets de la seva veracitat, dimensió, equilibri i riquesa expressiva; donar-los un entorn de vivència, clima i detalls; emmarcar-los en l'important i no (només) en el impactant o anecdòtic. Donar enfocament i perspectiva al que s'acumula davant la nostra retina; cada escena planteja un tractament legal, moral i polític. Llavors com podem els ciutadans en general donar sentit al que vivim o veiem en pantalla atropelladament? La paraula és visió.

Paraules contra la violència

Quantes més paraules honestes tinguem i més raonadament les emprem en fonamentar el nostre punt de vista, millor interpretarem quelcom torbador, aparatós i irritant com els espasmes d'una violència tan tossuda i fora de les regles. Si ens quedem només amb la ira, per justa que sigui, traslladarem simplificacions o partidismes calents. Haurem quedat a mercè de la força bruta de la imatge, mai millor dit. Atrapats en l'abraçada hipnòtica del "tot imatge", un dels grans perills de la societat de l'ull que tot ho veu; deixar anar contínues cataractes visuals sense context.

La imatge no sempre s'explica per si mateixa. Una cadena va emetre penosos plànols d'africans maltractats per una torba ferotge de perseguidors sense dir que els fugitius havien estat els genocides de l'ètnia que els perseguia. La tele sol produir realitat inexplicada a raig. És cert que els plànols reiterats de suma violència a càrrec de guàrdies civils i policies nacionals contra pacífics votants parlen per si sols, marquen una conducta i una jornada. Però atenció: no s´hi val a quedar-se a la superfície dels cops de porra reduint la notícia del dia a la violència, ja que oblidaríem els subjectes polítics de fons, la qüestió.

Per exemple, els governs de l'Estat que els últims deu anys, sense anar més enrere, han estat incapaços de trobar una sortida al "problema català". El PP que va combatre l'Estatut de 2006 i ha buidat el model autonòmic des de la seva majoria a les Corts, així com els comandaments d'ordre públic que han planificat tan malament una tàctica de neutralització, mereixen un zero de la societat. Però tampoc poden arribar a l'aprovat els qui han llançat emocionalment ciutadans contra l'Estat i alguns catalans -la veritat ineludible sol ser incòmoda i tenir molts matisos- que buscaven una reacció excessiva. La resistència civil de molts, les trompades de molts altres i les provocacions d'uns pocs són efectes del que no apareix en imatges. De les accions i omissions que han propiciat o provocat el fracàs de convivència.

El risc de convertir la informació en espectacle

Per què no podem veure el paisatge real en la seva integritat, sinó veritats parcials? Perquè els interessos polítics o mediàtics, o tots dos alhora, ens el pinten de terribles lluites entre el bé i el mal, ells i nosaltres, on els violents i fanàtics sempre són els altres. Un paisatge de posada en escena, de terreny de joc de partit (partidista) per bolcar la passió competitiva, de dilema urgent: aposti per un. Com distingir els bons dels dolents en una llarga batalla de paraules feridores que continua a cops? Dolents n'hi ha a tots els bàndols, però hem d'aprendre a discernir en cada moment qui són els dominadors i els dominats; els forts i els febles; les víctimes i els agressors. On és el nus de l'assumpte i on la sobreactuació.
Aquí ens sorgeix un nou perill del segle: la tendència a convertir la informació en l'espectacular. Les televisions no ignoren que els problemes que es presenten amb

violència i dramatització intensiva ofereixen major rendibilitat, i així ens omplen d'èpica de terminators molt tecnificats i de valls de llàgrimes. Fins i tot en les guerres de veritat, la moda periodística és explicar-les mitjançant una història individual, preferiblement amb una nena, i santes pasqües.

Conclusió: si no volem passar de puntetes per uns successos violents ni sentenciar-los des d'una tarima per profes infal·libles, si volem tenir un criteri sòlid i responsable, què hem d'evitar davant d'unes imatges nues, sense un text treballat que doni significació? Les interpretacions llunyanes i planes. Les que cremen de tan properes. Les que han perdut l'olfacte crític. Les plenes d'odi i zitzània. Les cíniques o escèptiques. Les gracietes, que la vida va de debò. Inventar herois, sants i màrtirs en un àlbum de cromos. Caure en la veneració absoluta dels símbols. (Les roses dels Mossos abans van ser espines i no poques banderes aquí i allà s'utilitzen per tapar vergonyes). Finalment, evitar els fantasmes propis, lluitant cada dia contra la nostra 'xuleria' i intolerància, els nostres prejudicis i bèsties negres.

(*) **Ramon Miravitllas** ***és periodista***

La no-violència és el motor per transformar la societat

La violència estructural és aquella que trobem a la pròpia configuració de la societat. Per exemple, les desigualtats socials, siguin econòmiques, racials, de gènere, són una manifestació de la violència estructural. La no-violència és un principi d'actuació pel qual es renuncia a l'ús de la força per aconseguir un canvi transformador, sigui social o polític.

Carolina Clemente

L'1 d'Octubre Catalunya va viure una jornada que passarà a la història per moltes raons i una d'elles són les imatges de violència que es van produir a les portes dels punts de votació. La violència per si mateixa deixa una empremta a les retines però aquesta encara és més profunda quan s'ataca a persones que s'expressaven pacíficament. Les imatges han inundat les xarxes socials, els diaris i les televisions i han tornat a posar damunt la taula l'efectivitat de la resistència pacífica no-violenta davant un conflicte. Paradoxalment, aquests fets es van produir la vigília del Dia Internacional de la No Violencia commemorat per Nacions Unides cada 2 d'octubre.

Sovint es pensa en la pau com l'absència de guerra però que no hi hagi un conflicte bèl·lic no implica que no hi hagi violència, com s'ha pogut comprovar l'1 d'Octubre. Tal com va explicar el sociòleg noruec Johan Galtung, la violència que veiem és l'anomenada violència directa, és a dir, tots els comportaments que impliquen ús de la força com poden ser les agressions físiques o amb armes. En l'exemple que ens ocupa, les càrregues policials contra manifestants pacífics. La violència directa però és només la part visible d'una violència molt més extensa que abasta les estructures de la societat (violència estructural) i les actituds (violència cultural). La violència directa sovint és la resposta a l'existència de violència estructural o cultural. Aquest tipus de violència, tot i que passa més desapercebuda, és molt perillosa ja que pot derivar en conductes de violència directa.

Moltes formes de violència estructural

La violència estructural és aquella que trobem a la pròpia configuració de la societat com a tal, tots aquells mecanismes que no permeten que els ciutadans cobreixin les necessitats més bàsiques. Per exemple, les desigualtats socials, siguin econòmiques, racials, de gènere, són una manifestació de la violència estructural. Aquesta violència pot venir recolzada per la violència cultural, és a dir, pels discursos socials que accepten com a bones les situacions de violència estructural. Per exemple, el masclisme seria una mostra de violència estructural i admetre que els homes i les dones han de tenir rols diferencials a la societat és violència cultural. Les afirmacions de la violència cultural poden portar als individus a renunciar a l'assoliment de les seves necessitats. En el cas mencionat abans, per exemple, a què les dones lluitin per la igualtat total, com podria ser la igualtat salarial, davant els homes.

Diferents col·lectius organitzats, conscients de les múltiples violències presents a la societat, lluiten per superar-les. Una manera de fer-ho és a través de la no-violència. La no-violència és un principi d'actuació pel qual es renuncia a l'ús de la força per aconseguir un canvi transformador, sigui social o polític. És aquesta intencionalitat la que la diferenciaria del pacifisme que rebutja l'ús de les armes però la seva militància no implica una transformació dins la societat.

Els no-violents utilitzen diversos mètodes per aconseguir el seu objectiu. Són mètodes no-violents les campanyes d'educació o persuasió, les manifestacions pacífiques, els boicots a determinades empreses, les vagues de fam o la no col·laboració amb aquell que es considera el violent. Una altra de les tècniques no-violentes que s'acostuma a dur a terme és la desobediència civil. Aquesta consisteix en no complir les lleis per considerar-les injustes o discriminatòries amb l'objectiu de revertir-les. Per exemple, en temps de segregació racial als Estats Units, els negres tenien seients diferenciats dels blancs als autobusos, a la part del darrera. L'afroamericana Rosa Parks (1913 -2005) , en un acte de desobediència civil, va negar-se a cedir el seu seient a un blanc. Per aquest motiu va ser empresonada però la seva acció es considera la guspira del moviment en defensa dels drets civils. La seva acció, doncs, va ser no-violenta ja que tenia l'objectiu de transformar la llei establerta.

La figura no-violenta per excel·lència, però, és el Mahatma Gandhi (1869 -1948). Aquest polític, advocat i pensador indi va defensar la independència de l'Índia, llavors sota domini britànic, a través d'actes no-violents. Va dur a terme diverses vagues de fam i va participar en diversos actes proclamant la resistència pacífica.

L'estat de la pau al món

La pau, idealment, no és només l'absència de guerra sinó la manca de violències a la societat. Mesurar la pau existent a la societat és una tasca complicada justament per la invisibilitat que tenen algunes de les violències socials. Tot i així existeixen iniciatives com les de l'Institut for Economics and Peace. Aquest centre fa servir fins a 23 indicadors, tant qualitatius com quantitatius, que agrupa en aspectes com el grau de seguretat a la societat, l'abast dels conflictes interns o internacionals i el grau de militarització dels països.

Durant aquest 2017, i segons aquests indicadors, 93 estats han millorat el seu estat de pau i 68 l'han empitjorat. Els estudis de l'Institut for Economics and Peace conclouen que "el nivell global de pau s'ha deteriorat un 2,14% en la darrera dècada" degut, sobretot, als conflictes a l'Orient Mitjà, les morts als camps de batalla, l'augment del terrorisme i el flux de persones refugiades.

D'altra banda, els indicadors de desmilitarització han millorat considerablement en les tres últimes dècades. Les causes es troben en un desarmament molt significatiu al món desenvolupat i la desintegració de la Unió Soviètica. Simbòlicament s'acostuma a representar amb un colom blanc que porta una rama d'olivera a la boca. L'origen d'aquest símbol mundial de pau és bíblic. El colom hauria estat l'encarregat de veure l'estat del món després del diluvi universal. Aquesta simbologia es va adoptar després de les dues Guerres Mundials a Europa.

Manifestació per la pau i contra la violència a Lleida després de l' 1-O

Als anys 60 del segle XX es va popularitzar un altre símbol de pau consistent en una rodona amb tres línies. Una que divideix la rodona en dos verticalment i dues línies més que sorgeixen de la meitat de la línia vertical, una apuntant cap a la part inferior dreta i l'altre cap a la part inferior esquerra. En aquest cas, l'origen del símbol pacifista que més es relaciona amb l'època hippy va ser creat pel dissenyador britànic Gerald Holtom amb motiu d'una campanya a favor del el desarmament nuclear.